

دانشنامه فلسفه استنفورد (۶۴)

فلسفه تکنولوژی

مارتن فرانسن، گرت-یان لوکهورست

و اییو وان دِ پول

ترجمه مریم هاشمیان

Franssen, Maarten

سرشماری: فرانسس، مارتن، ۱۹۵۶ - م.

عنوان و نام پدیدار: فلسفه تکنولوژی / مارتن فرانسس، گرت - یان لوکهورست، وایبو وان پول، مریم هاشمیان.

مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۹۶ ص.

فروست: دانشنامه فلسفی استنبرگ / دیب مجله، مسعود علیا؛ ۶۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۸-۲۷۲-۴

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتاب حاضر ترجمه مقاله‌ای با عنوان «philosophy of

technology» از دایرةالمعارف «Stanford encyclopedia of philosophy»

است.

یادداشت: واژه‌نامه.

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: واژه‌نامه.

موضوع: فلسفه - دایرةالمعارف‌ها

موضوع: Philosophy--Encyclopedias

موضوع: تکنولوژی - فلسفه

موضوع: Technology--Philosophy

شناسه افزوده: لوکهورست، گرت-یان سی.

شناسه افزوده: Lokhorst, Gert-Jan C.

شناسه افزوده: پول، وایبو وان د.

شناسه افزوده: Poel, Ibo Van de

شناسه افزوده: هاشمیان، مریم، ۱۳۶۰ -، مترجم

شناسه افزوده: علیا، مسعود، ۱۳۵۴ -

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ف۸ ۴ ف/۵۱ B

رده‌بندی دیویی: ۱۰۳

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۲۲۴۳۹۲

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Philosophy of Technology

The Stanford Encyclopedia of Philosophy

Maarten Franssen, Gert-Jan Lokhorst and Ibo van de

Poel, Dec 13, 2013

این مجموعه با کسب اجازه از گردانندگان دانشنامه
فلسفه استنفورد (SEP) منتشر می‌شود.

انتشارات قنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری،

شماره ۱، تلن ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶

دانشنامه فلسفه استنفورد (۶۴)

دبیر مجموعه: مسعود علیا

فلسفه تکنولوژی

مارتن فرانسن، گرت-یان لوکهورست

و ایبو وان دِ پول

ترجمه: مریم هاشمیان

چاپ اول

۱۶۵۰ نسخه

۱۳۹۵

چاپ پُرمان

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۴ - ۲۷۲ - ۲۷۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 600 - 278 - 272 - 4

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۶۰۰۰ تومان

فهرست

۷	شگفتار دبیر مجموعه
۱۱	دلیل
۱۳	۱. محرران، تاریخی
۲۳	۲. فلسفه تبدیل تکنولوژی
۵۷	۳. جنبه‌های اخلاقی و اجتماعی تکنولوژی
۸۰	کتابنامه
۹۱	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۹۳	نمایه

پیشگفتار دبیر مجموعه

بسیاری از کسانی که در ایران به نحوی از انحا کار فلسفی می‌کنند و با فضای مجازی اینترنت نیز بیگانه نیستند نام دانشنامه فلسفه استفورد^۱ را شنیده و به احتمال زیاد با این مجموعه کم‌نظیر بهره نیز برده باشند. این دانشنامه به شکل طرح نمایی است که اجرای آن در سال ۱۹۹۵ در دانشگاه استفورد آغاز شده همچنان ادامه دارد. به لطف کمک‌هایی که گردانندگان این مجموعه از آن‌ها برخوردار شده‌اند، متن کامل تمامی مقالات این دانشنامه در اینترنت رایگان و به آسان‌ترین شکل در دسترس خوانندگان علاقه‌مند قرار گرفته است.

نگاهی به ساختار و مندرجات مقاله‌ها و مرور کارنامه نویستندگان آن‌ها، که عموماً در حیطه کار خویش صاحب‌نام و تألفات درخور اعتنا هستند، گواهی می‌دهد که با مجموعه‌ای خواندنی مواجهیم، مجموعه‌ای که غالباً مدخل‌های مناسبی برای ورود به گستره‌های وسیع تاس فلسفی به دست می‌دهد. به این اعتبار، می‌توان به جرئت گفت کسی که می‌خواهد اولین بار با مسئله یا مبحثی در فلسفه آشنا شود، یکی از گزینه‌های راهگشایی که پیش رو دارد این است که ابتدا به سراغ مدخل یا مدخل‌های مربوط به آن در این دانشنامه برود.

دانشنامه فلسفه استفورد (به سرپرستی دکتر ادوارد ن. زالتا^۲)

1. *Starford Encyclopedia of Philosophy* (SEP)

2. Edward N. Zalta

افزون بر این که پیوندی فراگیر میان فضای دانشگاهی و عرصه عمومی برقرار کرده، ویژگی های درخور توجه دیگری هم دارد. حجم بسیاری از مقاله های این دانشنامه چشمگیر است. ظاهراً دست نویسندگان در شرح و بسط کثیری از موضوعات و مباحث باز بوده است. دیگر این که در کنار مدخل های نام آشنا گاه به موضوعات و مسائل کم و بیش بدیعی پرداخته شده است که شاید در نظر اول ورودشان به دانشنامه ای فلسفی غریب بنماید و در عین حال خواننده را به بازاندیشی درباره دامنۀ تفکر فلسفی و نسبت آن با بیست جهان خویش فرابخواند. کتابنامه های مندرج در پایان مقاله ها نیز، که معمولاً به دقت تدوین شده اند، یکی از محسنات این دانشنامه است که به ویژه به کار دانشجویان و محققانی می آید که می خواهند در زمینه خاص پژوهش کنند. این را هم نباید از نظر دور داشت که خاصیت این دانشنامه به هیچ روی موجب نشده است که متفکران و مباحث فلسفه و ادبیات گرفته شوند.

انتشار تدریجی این دانشنامه در زبان فارسی و فراهم کردن امکان مواجهه شمار هرچه بیشتری از دانشمندان علاقه مند با آن، چه بسا استمرار همان غایتی باشد که مورد نظر بانیان این طرح بوده است. بر این اساس، در گام نخست انتخابی اولیه از میان مدخل های دانشنامه که در دانشنامه آمده است صورت گرفته و کار ترجمه آن ها به سه مترجم می که با این طرح همکاری دارند به تدریج پیش می رود. ترجمه کار دانشنامه البته غایتی بلندپروازانه است، به ویژه با توجه به این که هنوز همه مترجمان به نگارش درنیامده اند. با این حال، تلاش بر این است که، در صورت فراهم بودن شرایط، انتشار این مجموعه استمرار پیدا کند و به سرنوشت مجموعه هایی دچار نیاید که آغازی چشمگیر داشته اند ولی دولتشان چندان پاینده نبوده است.

روال غالب این است که هر کدام از مدخل ها در یک مجلد منتشر شود، اما در مواردی که حجم یک مدخل از حداقل لازم برای این که به

هیئت مجلدی مستقل منتشر شود کمتر باشد. آن مدخل همراه با مدخل دیگری که با آن قرابت موضوعی دارد انتشار می‌یابد. به توصیهٔ دکتر زالتا، نسخهٔ اساس ترجمه‌ها آخرین ویراستی خواهد بود که در بخش آرشیو دانشنامه درج شده است، و همین امر در چاپ‌های مجدد ترجمه‌ها مبنا قرار خواهد گرفت. در مرحلهٔ ویرایش، تمامی ترجمه‌ها سطر به سطر با متن انگلیسی مقابله خواهند شد تا عیار کار درخور این مجموعه باشد. در این میان تلاش می‌شود توازن شایسته‌ای میان احترام به سبک و زبان هر مترجم از یک سو و اقتضائات مجموعه از سوی دیگر به دست آید. طرح انتشار این مجموعه شاید فردی بوده باشد، اما اجرا و اتمام آن البته کاری جمعی است و با تلاش مشترک و همراهی دوستانی میسر می‌شود که برای این کار در پی سپارند. افزون بر ترجمانی که در این طرح همکاری می‌کنند، بسیاری دیگرانی هستم که مساعدتشان پشتوانهٔ اجرای شایستهٔ آن است. بهر آن از آقای دکتر زالتا و سایر گردانندگان دانشنامهٔ قدردانی می‌کنم به اجازهٔ دند مجموعه حاضر به زبان فارسی منتشر شود. همچنین، باید یاد کند از آقای امیر حسین زادگان، مدیر انتشارات ققنوس، که زمینهٔ اجرای طرح را فراهم کردند؛ آقای دکتر سید نصرالله موسویان، که یاری بی‌دریغشان برای این مجموعه بسیار مغتنم بوده است؛ آقای جهانگیر ملک‌محمدی و یکایک همکاران ایشان در بخش فنی انتشارات، که می‌کوشند این مجموعه با شکل و شمایل درخور منتشر شود.

مسعود امین

زمستان ۱۳۹۲

[درآمد]

اگر فالتس سلرز (Sellars 1962) می‌گوید، تلاشی باشد «برای فهم آن‌که چیزها به وسیع‌ترین معنای ممکن کلمه چگونه به وسیع‌ترین معنای ممکن به هم پیوسته‌اند»، آنگاه فلسفه نباید از خنواوری حشم بی‌بوشد. پیوستگی جامعه معاصر تا حد زیادی به واسطه تکنواوری است. تکنولوژی هم به‌مثابه نیرویی اقتصادی و هم به‌مثابه نیرویی فرهنگی حائز اهمیتی عظیم است. در حقیقت، فلسفه تکنولوژی طی دو قرن اخیر، که تدریجاً به صورت نوعی رشته درآمد، بیشتر به اثر تکنولوژی بر جامعه و فرهنگ پرداخته است تا به خود تکنواوری. میچم (Mitcham 1994) این نوع فلسفه تکنولوژی را «فلسفه تکنولوژی از منظر علوم انسانی»^۱ می‌نامد زیرا با علوم اجتماعی و علوم انسانی پیوستگی دارد. فقط اخیراً شاخه‌ای از فلسفه تکنولوژی بسط یافته است که به خود تکنولوژی می‌پردازد و هدفش، هم فهم رویه طراحی و ابداع مصنوعات (به معنایی وسیع شامل نظام‌ها و فرایندهای مصنوعی) است و

1. humanities philosophy of technology

هم فهم سرشت چیزهایی که بدین سان ابداع می‌شوند. این شاخه متاخر فلسفه تکنولوژی به دنبال پیوستگی با فلسفه علم و چندین حوزه دیگر در سنت تحلیلی در فلسفه مدرن، نظیر فلسفه کنش و تصمیم‌گیری،^۱ است نه با علوم اجتماعی و علوم انسانی.

این مدخل با مرور تاریخی مختصری آغاز می‌شود و سپس پیامدهای فلسفه تحلیلی مدرن تکنولوژی بر آن‌ها متمرکز است. بیان می‌کند. در ادامه از جنبه‌های اجتماعی و اخلاقی تکنولوژی بحث می‌کند و در این بحث به برخی از دغدغه‌های فلسفه تکنولوژی از منظر علوم انسانی می‌پردازد. این بیان دوگانه شکل‌گیر از تکنولوژی را به مثابه نتیجه فرایندی که در درون رویه مهندسی پدید آمده با این رویه، با سنجه‌هایی که فقط کنترل اجتماعی محدودی بر آن اعمال می‌شود، هدایت می‌گردد و نیز پیامدهای اجتماعی تکنولوژی‌ای را که بدین سان ایجاد می‌شود در نظر می‌گیرد. پیامدهایی ناشی از فرایندهایی که فقط کنترل محدودی می‌تواند بر آن‌ها اعمال کرد.